

LBDIS

We know
books

Copertă, concept grafic și DTP: Raymond Bobar

Titlul original: *Kairos*

Copyright © 2021, Jenny Erpenbeck

All rights reserved

Kairos

Copyright © 2026 Black Button Books, pentru ediția în limba română

traduki

Această carte a apărut cu sprijinul oferit de TRADUKI, o rețea literară din care fac parte Ministerul Federal al Afacerilor Europene și Internaționale din Republica Austria, Ministerul Afacerilor Externe din Republica Federală Germania, Fundația Culturală Elvețiană Pro Helvetia, Grupul de Interes „Traducătoare/Traducători” (Literaturhaus Wien) din însărcinarea Ministerului Federal pentru Artă, Cultură, Servicii Publice și Sport al Republicii Austria, Goethe-Institut, Agenția Slovenă de Carte, Ministerul Culturii din Republica Croația, Resorțul pentru Cultură al guvernului Principatului Liechtenstein, Fundația Culturală Liechtenstein, Ministerul Culturii din Republica Albania, Ministerul Culturii și al Informației din Republica Serbia, Ministerul Culturii din România, Ministerul Educației, Științei, Culturii și Sportului din Muntenegru, Ministerul Culturii din Republica Macedonia de Nord, Ministerul Culturii din Republica Bulgaria, Târgul de Carte de la Leipzig, precum și Fundația S. Fischer.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ERPENBECK, JENNY

Kairos/ Jenny Erpenbeck ; trad. de Andrei Anastasescu. – București :

Black Button Books, 2026

ISBN 978-606-9003-43-5

I. Anastasescu, Andrei (trad.)

821.111

Ne puteți găsi aici:

Black Button Books

Str. Zamfir Olaru, nr. 10

Sector 5, București

052077

hello@blackbutton.ro

www.blackbutton.ro

KAIROS

JENNY ERPENBECK

Traducere din germană și note de Andrei Anastasescu

BLACK BUTTON BOOKS

LBRIS

We know
books

PRIMA CUTIE

I / 1

În această vineri din iulie, ea s-a gândit: Treaba lui dacă mai vine acum, eu nu mai stau.

În această vineri din iulie, el a scris toată ziua două rânduri. Pâinea asta-i mai amară decât își poate închipui cineva, s-a gândit el.

Ea s-a gândit: Îl privește.

El s-a gândit: Și cam asta a fost pe ziua de azi.

Ea: Poate c-a ajuns discul.

El: Poate găsesc un exemplar din Lukács la unguri.

Ea și-a luat geanta și jacheta, apoi a ieșit din casă.

El și-a luat sacoul și țigările.

Ea a traversat podul.

El a pornit în sus pe Friedrichstraße.

Iar ea, întrucât autobuzul încă nu se vedea, a intrat puțin în anticariat.

El a trecut de Französische Straße.

Ea și-a cumpărat o carte. A costat 12 mărci.

Când autobuzul a oprit în stație, el a urcat.

Avea la ea suma exactă.

A ieșit din anticariat tocmai când se închideau ușile autobuzului.

Când a văzut că autobuzul încă staționează, a început să alerge.

Și, în mod excepțional, șoferul a mai deschis o dată, pentru ea, ușile din spate.

Și ea a urcat.

Când treceau pe lângă Operncafé, cerul s-a întunecat, iar când au ajuns la Kronprinzenpalais, s-a dezlănțuit furtuna, o rafală de ploaie a atins pasagerii în momentul în care autobuzul a oprit la Marx-Engels-Platz și s-au deschis ușile. Câțiva oameni au năvălit

înăuntru să se pună la adăpost. Și astfel ea, care până atunci se aflase lângă uși, a fost împinsă spre mijlocul vehiculului.

Ușile s-au închis din nou, autobuzul s-a pus în mișcare, iar ea a căutat un mâner de care să se țină.

Și atunci l-a văzut.

Și a văzut-o și el pe ea.

Afară se prăvălea din cer un adevărat potop, înăuntru se ridicau aburi din hainele ude ale celor care urcaseră între timp.

Pe urmă, autobuzul a oprit la Alex¹. Dar stația se afla sub podul de S-Bahn².

După ce a coborât, a rămas sub pod, așteptând să se oprească ploaia.

Toți cei care coborâseră au rămas și ei sub pod, așteptând să se oprească ploaia.

Și el coborâse și rămăsese sub pod.

Atunci, ea l-a mai privit o dată.

A privit-o și el.

Iar pentru că ploaia răcise aerul, ea și-a pus jacheta.

L-a văzut zâmbind și a zâmbit la rândul ei.

Dar atunci a înțeles că-și pusese jacheta peste cureaua genții.

Și s-a simțit stingherită de zâmbetul lui. Și-a aranjat jacheta și geanta, apoi a continuat să aștepte.

Ploaia s-a oprit.

Înainte să iasă de sub pod și să plece, l-a privit a treia oară.

El i-a răspuns din privire și a pornit în aceeași direcție ca ea.

După câțiva pași, ei i-a rămas tocul înțepenit în caldarâm, moment în care a încetinit și el pasul. Ea a reușit să-și elibereze

repede piciorul și să-și continue drumul. Iar el a adoptat numai-decât ritmul în care mergea ea.

Acum zâmbeau amândoi în mers, cu ochii-n pământ.

Și au mers așa – coborând scările, traversând lungul tunel, apoi urcând scările, pentru a ieși pe cealaltă parte a străzii.

Centrul Cultural Maghiar închidea la ora șase, acum era și cinci.

Ea s-a întors spre el, spunând: S-a închis.

Iar el i-a răspuns: Bem o cafea?

Ea a spus: Da.

Asta a fost tot. Totul se-ntâmplase cum trebuia să se-ntâmplesse.

În această zi de 11 iulie a lui '86.

Cum să scape de puștoaică? Dacă-l vedea cineva cu ea? Câți ani să fi avut? Beau cafeaua fără lapte, își spune ea, și fără zahăr, ca să mă ia-n serios. Fac conversație, apoi plec repede, își spune el. Cum o cheamă? Katharina. Și pe el? Hans.

Zece propoziții mai târziu, își dă seama că a mai văzut-o. La o demonstrație de 1 Mai, cu mulți ani în urmă, ea fusese fetița care o ținea pe mama ei de mână și țipa. Erika Ambach, mama. Ea spune ceva despre cum tocmai îi fusese „tăiată coada“ și soar-be din cafeaua neagră. Pe atunci, mama ei, doctorandă, lucra-n aceeași clădire a Academiei în care se afla și primul laborator de cercetare al soției lui. Sunteți căsătorit? Da, da. Într-adevăr, și-o amintește; mai exact, și-o amintește pe mucoasa tunsă scurt, care nu s-a oprit din țipat decât după ce maică-sa a luat-o în cârcă. Schimbarea de perspectivă îi potolise amarul copilei. El reținu-se trucul și, mai târziu, îl pusese-n aplicare cu băiețelul lui. Aveți un băiat? Da. Cum îl cheamă? Ludwig. Ludovic e un băiat foarte rău

¹ Denumire colocvială pentru Alexanderplatz.

² Abreviere pentru Stadtschnellbahn – „tren expres intraurban“ (germ.).

și apucat³, spune ea, sperând că-l va face să râdă. El râde și spune: Pasajul meu preferat e asta: ... el sta c-o lingură în iarbă/ când, vai, cafeaua-i curse-n barbă – și-urcă juniorul, cătrănit:/ „Pe mine cin' m-a opărit!”⁴ Spre ilustrare, ridică lingurița de cafea. Deci cu doar zece ani înainte, mama ei, așezată pe marginea patului, îi citea încă din Petrică Ciuf-Zbârlit, până când pe față o fura somnul; lasă jos lingurița și scoate o țigară. Fumați? Nu. Ea-și amintește coada tăiată, își amintește și demonstrația și rușinea de-a se prezenta așa, desfigurată, printre oameni. Dar a uitat că mama ei, ca s-o consoleze, o luase în cârcă și o purtase așa prin fața tribunei. Ce ciudat, își spune, în toți anii ăștia o părticică din viața mea a rămas înțepenită în capul unui străin. Și acum el mi-o înapoiază. Are ochi albaștri sau verzi? Nu mai pot să stau mult, spune el. Oare i se citește pe față faptul că minte, că azi nu-l așteaptă nici soția, nici băiatul? Băiatul are paisprezece ani, deci ea trebuie să aibă optsprezece sau nouăsprezece. Pentru că soția lui s-a mutat încă din '70 la alt institut, iar anul următor a rămas însărcinată. Nouăsprezece, spune ea, punând totuși un cub de zahăr în cafeaua neagră. Dar între timp părul i-a crescut la loc. Da, slavă Domnului. De arătat, arată de șaisprezece ani și jumătate. Cel mult. Înseamnă că sunteți studentă? Învăț meseria de zețar, sunt ucenică la Editura de Stat, după ce termin vreau să studiez grafică utilitară la Halle. Deci vă trage ața spre artă. Mda, dacă iau examenul de aptitudini. Și dumneavoastră? Eu scriu. Romane? Da. Cărți adevărate, ca cele din librării? Sigur, spune el, și se gândește că-l va întreba numai de cât care e numele lui de familie. Hans și mai cum? Întreabă ea, la care el îi zice numele, ea aprobă din

cap, deși, după toate aparențele, nu-i e cunoscut. Nu cred că e pe gustul dumneavoastră ce scriu eu. De unde știți? face ea, întinzând totuși mâna după lapte. Când a debutat în volum, ea abia se născuse. El a învățat să meargă pe timpul lui Hitler. De ce ar citi o fată ca ea o carte despre moarte și oameni care mor? Ea se gândește că n-o crede în stare să citească. Iar el se gândește la teama lui de-a părea bătrân în acești ochi tineri. Și ce mai face acum mama dumneavoastră? Lucrează la Muzeul de Istorie Naturală. Și tata? E de cinci ani profesor la Leipzig. Ce predă? Istoria culturii. Aha. Mai citează câteva nume, cercul de prieteni al părinților ei, cercul ei de prieteni, părinții prietenilor. El știe toate anecdotele, fiecare dintre ei s-a combinat la un moment dat cu fiecare, mai întâi au fost tineri, apoi au făcut copii, s-au căsătorit și au divorțat, au fost îndrăgostiți, s-au dușmănit, au fost prieteni, au țesut intrigi ori n-au vrut să se amestece. Mereu aceiași oameni la petreceri, în cârciumi, la vernisaje sau la premiere. Într-o țară mică, de unde nu plecai așa, cu una, cu două, totul ducea inevitabil la incest. Deci cea care stă acum în fața lui, așezată cu el la o masă din cafenea-ua asta, e fata Erikăi Ambach. Soarele scânteiază pe geamurile reflectorizante de la Palasthotel. Arată ca la New York, spune el. Ați fost acolo? Da, cu serviciul. Eu poate merg în august la Köln, dacă-mi aprobă călătoria. Rude în Vest? Bunica împlinește șaptezeci de ani. Kölnul e un sat dezgustător, spune el. Dar are domul, obiectează ea, care sigur nu-i dezgustător. Ce e domul din Köln pe lângă o biserică din Moscova, de la Kremlin? N-am fost niciodată la Moscova. La un moment dat ceștile rămân goale, ca și pământul de vodcă din fața lui Hans, el se uită după chelner. Acum însă, fata și-a proptit bărbia-n mâini și-l privește iar țintă. El ațintește cu o privire curată. Curat. Un cuvânt învechit. E scopul

³ Cf. dr. Heinrich Hoffmann, Petrică Ciuf-Zbârlit, trad. Alexandru Al. Șahighian, Art, București, 2019, p. 13.

⁴ Id., p. 35.

meu nobil și gândul curat.⁵ Flautul fermecat, actul I. Ce brațe netede are. Așa o fi tot corpul ei?

Trebuie să ceară repede nota.

La ieșire, evită să-i întindă mâna și-i spune doar: Ne mai vedem.

Mai fac împreună trei pași, până ies în stradă, apoi el o salută din cap, se întoarce și pleacă. Pleacă și ea, în direcția opusă, dar ajunge numai până la semafor. Se oprește. Îi știe numele de familie. Adresa i-o va afla ușor, e convinsă. Poate să-i lase o scrisoare în cutia poștală sau să-l aștepte în fața imobilului în care locuiește. Tramvaiul claxonează, mașinile trec prin bălți, semaforul se face verde, apoi iar roșu. Senzația asta dureroasă îi ajunge până-n vârful degetelor. Nu s-a urnit din loc, semaforul se face verde, se face iar roșu. Aude șuieratul cauciucurilor pe asfaltul ud. Nu mai vrea să meargă niciunde fără el. Ne mai vedem, a spus. Ne mai vedem. Nici măcar nu i-a întins mâna. Oare s-a înșelat? Dar, brusc, îi aude vocea din spate: Și dacă am petrece seara asta împreună? Soția și băiatul lipsesc o noapte, sunt la țară, la o prietenă.

De la Alex, iau metrourul până la Ponkow, mai merg trei stații cu tramvaiul, apoi traversează piața pe diagonală, trecând pe sub un copac cu crengile retezate. Ciudată freză are copacul ăsta, spune el, ea zâmbeste, dar fiindcă zâmbeste tot timpul nu se vede diferența, apoi intră-n imobil și urcă până la etajul patru.

Apartamentul miroase a parfum. În antreu un covor și un cufăr, pe pereți tablouri în ulei, gravuri, fotografii, dispuse în

⁵ W. A. Mozart, *Flautul fermecat*, operă în două acte, libret de Emanuel Schikaneder, trad. de Ilie Balea, Editura muzicală a uniunii compozitorilor din R. S. România, București, 1966, p. 33.

stil petersburghez, spune el, la care ea încuviințează din cap și privește. Stăm aici de douăzeci de ani, spune el, haideti, vă fac turul casei. Ea-l urmează pe holul îngust, care cotește spre stânga, până la o ușă deschisă. Bucătăria, spune el, ea vede un bufet, o chiuvetă, o masă, vopsită albastru, și un colțar de lemn, în spațele colțarului e o fereastră care dă în curte. N-avem nici măcar un copac, spune el, dar în fiecare dimineață cântă o mierlă, cine știe ce i-o fi plăcând aici. În chiuvetă, o oală și câteva pahare. Vesela de la micul dejun e încă pe masă, vede și un borcan de miere, coji de ou pe farfurii, un ceainic alb, emailat, trei cești. În spate e dormitorul, spune el, mergând mai departe și arătând spre capătul întunecat al holului, aici e baia, adaugă, și ciocănește-n ușa mică de lângă bucătărie. Vizavi, lipit pe altă ușă, vede un carton pe care scrie de mână: Accesul interzis. Asta e camera lui Ludwig, spune el, și atinge clanța, dar fără să deschidă. Apoi fac cale-ntoarsă, pe lângă tablourile dispuse în stil petersburghez, și ajung în cealaltă parte a locuinței. Imobilul e pe colț, explică el.

În încăperea spațioasă în care o conduce acum, se află o masă de lemn rotundă, șase scaune, fiecare diferit de celelalte. Pe unul e atârnată o jachetă tricotată de damă. În colț, o vitrină Biedermeier, cu cești și farfurii din porțelan de Saxa. Se duce la cele două ferestre și le deschide larg. Când deschizi geamurile aici, sus, aproape că ești în cer, spune el. Pășind prin largul pasaj fără ușă din stânga, trece acum în altă încăpere, probabil camera de zi, cu pardoseala acoperită de un covor albastru, cu model, pereți albi, o canapea de piele cu picioare șubrede, alături, în stânga, o sobă, iar în dreapta o lampă cu picior. Design de Lutz Rudolph, spune ea, avem și noi una la fel. E un prieten de-ai noștri, spune el, în timp ce deschide și acolo geamurile larg. Ea rămâne-n pasaj, în picioare, și se sprijină de toc. Imaginea asta, cu ea sprijinită acolo, și-o va întipări în minte. Se întoarce, trece pe lângă ea, dar nu

prea aproape, apoi înconjoară masa, împinge, ca să le deschidă, canaturile ușii îngălbenite ce dă spre celălalt pasaj, din dreapta. În spate, ea vede o încăpere îngustă, unde etajerele cu cărți ajung până la tavan, nu sunt cel mai priceput om, spune el, arătând din cap spre polițele montate strâmb. Ea se apropie. Dar cărțile se tot înmulțesc, spune el, arătând spre teancurile de pe pardoseală. Se uită, cu ea, la propria lui cameră ca la un spațiu străin. O masă de scris în bovindou. Aici scrieți? Rar. Mai am un birou pe Glinkastraße, prefer să lucrez altundeva. Aha, zice ea. Tot în Glinkastraße îmi țin chestiile pentru slujba de la radio, sunt angajat oficial acolo. Pe ce post? E iscoditoare, îl duce cu gândul la o veveriță. Sunt autor – „colaborator liber permanent“, așa se cheamă. „Colaborator liber permanent“? Am obligația să fac o emisiune pe an, restul sunt plătite în plus. Ce fel de emisiuni? Iarăși veverița. Pe teme istorice, dacă dau peste ceva interesant când fac cercetări pentru cărțile mele, spune el, în rest emisiuni muzicale – despre compozitori, muzicieni. Am studiat la un moment dat muzicologie – mă rog, e un detaliu mai puțin interesant pentru dumneavoastră. Îmi place Bach, spune ea, încercând să-și aducă aminte dacă a ascultat la radio vreo emisiune de-ale lui. Și mie, spune el. Vin roșu? o întrebă. Sigur, răspunde ea.

În timp ce el aduce vinul de la bucătărie, ea face câțiva pași prin încăpere și se uită în jur. O serie de figurine și jucării de tinichea stau aliniate în fața cărților, de cotoare sunt sprijinite ilustrate, pe polițe, prinse-n piuneze, fotografii: un copil mic, după toate aparențele fiul, călare pe un ponei, un peisaj pustiu cu nori, o femeie frumoasă într-un leagăn-balansoar, probabil soția lui, râzând la fotograf, care poate că a fost chiar el, Hans, adică soțul ei, dar, datorită prezentului etern al imaginii, ea râde acum spre oricine vede fotografia, inclusiv spre ea, vizitatoarea soțului ei. Din spate, acesta vine cu paharele zăngănind, le ține pe amândouă

într-o mână, în cealaltă are sticla, vrei să ascultăm niște muzică? întrebă, și merge dincolo, în living. Da, spune ea, și-l urmează.

În timp ce el caută primul disc, își pune ochelarii să citească pe copertă numărul bucății la care s-a gândit, apoi scoate discul negru din husă, îl așază pe platanul pick-upului, curăță praful cu peria și pune acul exact în golul neted dintre două bucăți – în tot acest timp ea are, în sfârșit, răgaz să-l privească în liniște. Umerii înguști. Părul des și creț. Bustul e scurt în comparație cu picioarele lungi, cu brațele lungi, motiv pentru care mișcărilor îi sunt mereu bălăbănite. De fapt, așa, din spate, arată ca un adolescent, ca unul din generația ei, și numai când se întoarce și vine la ea este din nou adult. Nasul drept, gura mică, ochii cenușii. Ea stă pe canapeaua cu picioare șubrede, el se așază pe fotoliul de alături. Își scoate ochelarii de citit, îi pune la loc în buzunarul cămășii, apoi își aprinde o țigară. A turnat vin în pahare, dar nu apucă să ciocnească, pentru că Sviatoslav Richter a și început să cânte *Mazurca în la minor* a lui Chopin. Punându-i muzica lui, i se predă. Oare ea simte asta? Cântă și ea la pian, a învățat câteva valsuri de Chopin, dar abia acum, ascultând cu el, își dă seama cât de insondabilă poate fi muzica asta. *Scherzo în si minor*, *Poloneza în la bemol major* – nu-și spun nimic în tot acest timp, nici nu se privesc, tăcere împărtășită. Abia când discul începe să se învârtă-n gol și brațul se ridică lin, cu un „clic“, el îi face semn din cap, înalță paharul și ciocnește cu ea. Beau câte-o înghițitură, pe urmă el se scoală din fotoliu să schimbe discul, în liniștea ce s-a lăsat între timp ea aude afară, în fața geamurilor deschise, rândunicile.

Acum îi pune și *Impromptu în la bemol major* de Franz Schubert, de la Bach *Fantezia cromatică* și *Partita în mi minor*, apoi a treia mișcare din *Concertul pentru pian în si bemol major* al lui Mozart. Când dă din cap în ritmul muzicii, când spune: Impresionant, nu? Iar ea

când spune: E minunat, când întrebă: Cine cântă? Iar el: Artur Rubinstein, Glenn Gould, Clara Haskil. Între Bach și Mozart, ea s-a dus să facă pipi și a văzut la baie, atârnați pe sârmă, pantalonii reiați ai fiului. Iar la oglindă un flacon cu parfumul de la care miroase atât de bine tot apartamentul, Chanel No 5. Și trei periute de dinți într-un pahar. Pe un taburet, cămașa de noapte a soției, aruncată nonșalant în mijlocul rutinei cotidiene. Vino, mai drag, să-nverzești iar copacii! speră pianul la sfârșit de tot, deși este iulie, seara de vară a devenit noapte de vară, sticla de vin roșu s-a golit. Vă e foame? Da. Atunci să mergem să mâncăm ceva. Bine.

E plăcut să merg lângă el, își spune ea.

E plăcut să merg lângă ea, își spune el.

Douăzeci de minute de mers pe jos noaptea. El știe bine restaurantul, a fost de enșpe ori acolo, chelnerul îi oferă, ca de obicei, masa rezervată clienților fideli.

Ea știe că trebuie să-ți pui șervetul pe genunchi înainte să începi să mănânci, știe că trebuie să-ți tamponezi gura înainte să bei, știe că trebuie să înclini farfuria cu supă în spate, nu spre tine, că nu se stă cu coatele pe masă, iar cartofii nu se taie cu cuțitul. Contra oricărei frici, a oricărei speranțe, a orice nu poți și nici nu vrei să prevezi, ajută să știi că furculița și cuțitul se lasă una lângă alta când ai terminat de mâncat, cu mânerele pe partea dreaptă a farfuriei. Văzându-l pe bărbatul din fața ei – fericire imensă, nefericire și semn de întrebare –, ea înțelege: Acum a început viața pentru care toate celelalte n-au fost decât preliminarii.

El se gândește că e frumoasă până și când mestecă.

Și acum?

Fără să fie nevoie să se consulte, își îndreaptă din nou pașii spre casă. Spre casă înseamnă de-acum și pentru ea: la el acasă.

Se uită amândoi, de jos, la ferestrele încă luminate.

Poate că n-a ieșit cu ea decât ca să se întoarcă aici. Ca să aibă iluzia că ceea ce lui îi este perfect familiar n-ar fi nici pentru ea ieșit din comun. În cel mai firesc mod, intră în living înaintea lui, în timp ce el se duce să ia o a doua sticlă de vin de la bucătărie. Când vine și el în cameră, o găsește la geam, în picioare. Pervazul e atât de jos, încât ar fi o nimica toată să cazi în gol, își spune ea. Și, cu glas tare: E cineva treaz și vizavi. E un prieten bun de-ai noștri, spune el, pictor. Ea-l aude foarte clar spunând „de-ai noștri“. El se gândește că ea trebuie să știe la ce să se aștepte. Ea se întoarce cu fața la el. El ține în mână un disc, țigara îi atârână între buze. Scoate pipa din bot, potaie! Uite Recviemul. Cam nepotrivit acum, spune ea. „Acum“, așa a spus. Morții care zac în pământ nu dorm, ci așteaptă. Muzica bună e potrivită oricând, răspunde el, și lasă țigara-n scrumieră. Bine-atunci, spune ea. El scoate discul din husă și-l șterge cu o cârpă moale, înainte să-l pună la pick-up.

Iar acum toate criptele devin transparente, și ei doi se pomenesc, în picioare, chiar pe câmpul întesat de morminte, iar insula celor vii nu e câtuși de puțin mai întinsă decât micul petic de pământ de sub picioarele lor. În timp ce ea-i scoate ochelarii și-i pune deoparte, iar el o strânge-n brațe pentru prima oară, omenirea imploră liniște și lumină veșnică pentru omenire. Ea-i cuprinde fața cu amândouă mâinile și-l sărută, dar foarte, foarte lin. Atunci se-nalță, singură, o voce tânără, care-l laudă pe Domnul, căci dacă ea-l cinstește, poate că el o va cruța. El n-are să uite cât va trăi cum se simte la atingere, în timpul rugăciunii, umărul gol al fetei în căușul palmei lui – rotunjiți, cum sunt, unu-n celălalt. Către tine tot trupul va veni, așa e, da, gândește el, apoi gândurile i se curmă. Săruturile, corul, părul ei, cele câteva momente care precedă sfârșitul introitusului, rugămintea, repetată stăruitor, a celor vii pentru propriii morți: Lumina cea veșnică dă-le-o lor! – rugămintea ce se stinge-n biserica goală. Oamenii trebuie să-și